

МОНГОЛЫН БОЛОН АЗИЙН ЗАРИМ ОРНЫ ТУСГАЙ БҮСИЙН АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН

Г. Солонго
Магистр

*Шинжлэх ухаан, технологийн их сургууль
Бизнесийн удирдлага, хүмүүнлэгийн сургууль*

solongo.g2018gmail.com

Хураангуй. Аялал жуулчлал нь өсөлтийн хурдаараа санхүү, бизнесийн үйлчилгээ, бөөний худалдаа, тээвэр зэрэг олон салбаруудыг түрүүлсэн байна. Аялал жуулчлалын салбарын хувьд манай улс эрх зүйн орчин харьцангуй өндөр түвшинд гарсан ба уг харилцааг Монгол улсын Үндсэн хууль, Аялал жуулчлалын тухай хууль, Иргэний тухай хууль, Газрын тухай хууль, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль зэрэг хуулир зохицуулдаг. Монгол Улсын Засгийн газраас Аялал жуулчлалын салбарт хамтран ажиллахаар нийт 12 улстай Засгийн газрын түвшний гэрээ, хэлэлцээр хийсэн ба яамдын түвшинд 11 улстай харилцан ажиллах санамж бичиг, гэрээ, хэлэлцээр хийсэн байна. Эдгээр хамтын ажиллагаатай аялал жуулчлал өндөр хөгжсөн Азийн зарим орны тухайлбал Бүгд Найрамдах Индонез Улс нь Аялал жуулчлалын тухай хууль /2009/, болон эдийн засгийн тусгай бүсийн хууль, Тайландын Хаант улс нь Аялал жуулчлалын бизнес, түүний удирдлагын тухай хууль /2008/, БНСУ Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хууль /2007/ зэрэг хуулиуд болон аялал жуулчлалын тусгай бүсийг хөгжүүлэх Үндэсний хөтөлбөрийг бармитлан хэрэгжүүлдэг байна.

Түлхүүр үгс: Хууль, дүрэм журам, туршлага

УДИРТГАЛ

Манай улсын хувьд аялал жуулчлалын салбар нь уул уурхай болон хөдөө аж ахуйн салбарын дараа орох эдийн засгийн гуравдагч том салбар юм. НҮБ-ийн Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллага (UNWTO)-аас 2018 онд аялал жуулчлалын үйлдвэрлэл дэлхийн ДНБ-ий 10 хувь, барааны

экспортын 7 хувь, үйлчилгээний экспортын 30 хувийг тус тус эзэлж, 10 хүн тутмын нэг нь тус салбарт ажилладаг талаар мэдээллэсэн байдаг. Монгол улсын хувьд аялал жуулчлалын эрх зүйн орчин

бүрдээд 26 жил болж байгаа бөгөөд энэ хугацаанд бие даасан Аялал жуулчлалын тухай хууль, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хуультайгаас гадна Монгол улсын Үндсэн хууль болон Иргэний тухай хууль зэрэг томоохон хуулиудад тусгалаа олсон. Түүнчлэн аялал жуулчлалын салбар нь дэлхийн олон оронтой хамтран ажиллдаг онцлогтой юм. Өгүүлэлд гадаад улс орны аялал жуулчлалын тусгай бүсийн эрх зүйн орчны талаар тусгав.

**АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛЫН
САЛБАР ДАХ МОНГОЛ УЛСЫН
ЭРХ ЗҮЙН ОРЧИН**

Аялал жуулчлал нь өсөлтийн хурдаараа санхүү, бизнесийн үйлчилгээ, бөөний худалдаа, тээвэр зэрэг олон салбаруудыг түрүүлсэн байна.

Аялал жуулчлалыг нэгдсэн төлөвлөлт, сайн менежментийн үндсэн дээр хөгжүүлж чадвал улс орны эдийн засгийн хөгжилд хамгийн бодит үр дүнг авчирдаг утаагүй үйлдвэрлэл юм. Тухайлбал гадаад валютын урсгалыг нэмэгдүүлдэг, ажлын байр бий болгодог, дотоодын үйлдвэрлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүний эргэлтийг хурдасгадаг салбар юм.

Монгол Улс 20 гаруй улс оронтой аялал жуулчлалын чиглэлээр хамтран ажиллах Засгийн газар, яамд хоорондын хэлэлцээр байгуулагдаж, Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллагын үйл ажиллагаанд гишүүн орны хувьд идэвхтэй оролцож байна. Олон улсын туршлагаас үзвэр аялал жуулчлал өндөр хөгжсөн орнууд аялал жуулчлалын тусгай бүстэй байна. Аялал жуулчлалын тусгай хууль болон Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хуулийн “аялал жуулчлалын бүсийн тодорхойлолтоос үзвэл аялал жуулчлалын стратегийн бүс болон эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлалын бүсийг “Аялал жуулчлалын тусгай бүс” гэсэн ойлголтод хамруулан авч үздэг.

Аялал жуулчлалын салбарын хувьд манай улс эрх зүйн орчин харьцангуй өндөр түвшинд

гарсан ба уг харилцааг Монгол улсын Үндсэн хууль /1992/, Аялал жуулчлалын тухай хууль /2000/, Иргэний тухай хууль /2002/, Газрын тухай хууль /2002/, Байгаль орчныг хамгаалах тухай хууль /1995/, Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн тухай хууль /1994/ зэрэг хуулиар зохицуулдаг.

Аялал жуулчлалын тухай хууль нь 2000 онд УИХ-аар батлагдсан. Уг хууль нь 6 бүлэг 24 зүйлээс бүрддэг. Аялал жуулчлалыг тухай Монгол улсын хуулийн зорилт нь Монгол Улсын нутаг дэвсгэр дээр аялал жуулчлалыг хөхүүлэн дэмжих, аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа эрхлэх, жуулчны үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбогдуулан төр, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хооронд үүсэх харилцааг зохицуулахад оршино. Аялал жуулчлалын тухай хууль нь зорилт, аялал жуулчлалын байгууллага болон төрийн байгууллагын эрх, үүрэг, аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага зэрэг харилцааг зохицуулсан бүлгүүдтэй ба үүнд:

- 1-р бүлэг. Нийтлэл үндэслэл
- 2-р бүлэг. **Аялал жуулчлалын байгууллага**
- 3-р бүлэг. **Хөгөч-тайлбарлагч**
- 4-р бүлэг. **Аялал жуулчлалын талаархи төрийн байгууллагын бүрэн эрх**

5-р бүлэг. 2006 оны 6-р сарын 29-ний өдрийн хуулиар хүчингүй болсонд тооцсон

6-р бүлэг. **Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд тавих хяналт, хүлээлгэх хариуцлага [1] зэрэг болно.** Тус хуулийн хүрээнд Монгол улсад нийт 12 дүрэм, журам, стандартууд мөрдөгдөж байна. Үүнд:

Хүснэгт 1. Монгол улсад хэрэгжиж буй журам, стандарт

№	Журам, стандартын нэр, төрөл	Батлагдсан он
1	Аялал, жуулчлал, байрны төрлийн үндсэн нэр томьёо	MNS 5409:2004
2	Аялал жуулчлалын байр, сууцны төрөл, үндсэн шаардлага	MNS 5824:2007
3	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ - Зочид буудалд тавих ерөнхий шаардлага	MNS 4588:2008
4	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Зочид буудлын үйлчилгээний чанарын зэрэглэл, үндсэн шаардлага	MNS 5927:2008
5	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Дэн буудал, ерөнхий шаардлага	MNS 5738:2007
6	Жуулчны баазын үйлчилгээний чанарын зэрэглэл, үндсэн шаардлага	MNS 4934:2002
7	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Амралтын газрын үйлчилгээний чанар, үндсэн шаардлага	MNS 5374:2004
8	Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ – Авто зам дагуух үйлчилгээний байгууламж, үндсэн шаардлага	MNS 5537:2005
9	Амралтын газар, жуулчны бааз, гэр буудалд тавих ерөнхий шаардлага	MNS 6043:2009
10	Жуулчны авто тээврийн үйлчилгээ. Ерөнхий шаардлага	MNS 5231:2003
11	Аялал жуулчлалын байгууллагын ангилал тогтоох журам	2009.09.02 Дугаар 31
12	Аялал жуулчлалын элч, төлөөлөгч томилох тухай журам	БОАЖ-ын Сайдын 2010-А-8

Аялал жуулчлалын салбарыг хөгжүүлэх “Үндэсний хөгжлийн цогц бодлого”-ыг боловсруулсаны зэрэгцээ Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал–2030-д “Монгол Улс нүүдлийн соёл-аялал жуулчлалын төв болно” гэж, мөн Монгол Улсын Ногоон хөгжлийн

бодлогод “Байгаль орчин, эрүүл ахуйн шаардлага хангасан эко аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэх” гэж аялал жуулчлалын хөгжлийн цаашдын чиг хандлагыг тодорхойлсон.

Монгол Улсын Засгийн Газрын 2016-2020 онд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хөтөлбөрт “Аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварыг бүс нутгийн хэмжээнд дээшлүүлж, эрх зүйн таатай орчинг бүрдүүлж, эдийн засгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлнэ” гэж тусгасан бөгөөд үүний тулд дараах зорилтуудыг тодорхойлсон [2] байна:

Зорилт

1. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх, олон улсын аялал жуулчлалын сүлжээнд нэгдэх, бүтээгдэхүүн, дэд бүтцийг хөгжүүлэх, үйлчилгээний чанарыг сайжруулах цогц бодлого хэрэгжүүлнэ.

2. Үндэсний зан заншил, уламжлал, түүх, соёл, унаган байгаль, нүүдэлчин ахуйг түшиглэсэн аялал жуулчлалыг эрчимтэй хөгжүүлж, нийслэл, аймаг, бүс нутгийн онцлогт тохирсон аялал жуулчлалын дэд хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

3. “Бурхан халдун”, “Хорго-Тэрх”, “Хамрын хийд”, “Отгонтэнгэр”, “Хар-Ус”, “Хөвсгөл”, “Хархорин” зэрэг байгалийн үзэсгэлэнт, өвөрмөц тогтоц бүхий газар нутгийг түшиглэсэн түүхэн болон

төрөлжсөн аялал жуулчлалын төв, цогцолборыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэл, гадаадын хөрөнгө оруулалтаар байгуулахыг бодлогоор дэмжинэ.

4. Монгол Улсын аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүнийг гадаад улс оронд сурталчлах, маркетингийн үйл ажиллагааг төрөөс дэмжиж, жуулчин хүлээн авах хүчин чадлыг сайжруулж, гадаад жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.

5. Аялал жуулчлалын гол чиглэлийн дагуу байгальд ээлтэй зогсоол, үйлчилгээний төвүүдийг олон улсын стандартад нийцүүлэн байгуулахыг дэмжинэ.

6. Олон улсын аялал жуулчлалын салбарын хөгжлийн чиг хандлага, туршлага, стандартыг нэвтрүүлэх, нутагшуулах, олон талт төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх чиг үүрэг бүхий судалгаа шинжилгээний орон тооны бус зөвлөл, нэгжийг байгуулна.

Түүнчлэн Монгол Улсын Засгийн газраас 2016-2025 онд хэрэгжүүлэх “Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх үндэсний хөтөлбөр”-ийг баталсан бөгөөд энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд дараах 6 зорилтыг дэвшүүлээд байна. Үүнд:

1. Аялал жуулчлалын салбарын дэд бүтцийг сайжруулж, жуулчин хүлээн авах хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх;

2. Аялал жуулчлалыг бүсчлэн хөгжүүлж, нутгийн иргэдэд болон тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээнд түшиглэсэн

аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хөгжүүлэх

3. Аялал жуулчлалын салбарын судалгаа, мэдээллийн системийг хөгжүүлэх, жуулчдад зориулсан мэдээллийн чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;

4. Аялал жуулчлалын салбарын хүний нөөцийн хөгжлийг хангах;

5. Аялал жуулчлалын салбарын гадаад хамтын ажиллагаа, маркетинг сурталчилгааны ажлыг эрчимжүүлэх;

6. Дотоодын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх [3] зэрэг юм.

Монгол улс НҮБ-ын Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллагын гишүүнээр 1989 онд элсэн орсон бөгөөд тус байгууллагын дэргэдэх Тогтвортой аялал жуулчлал – Ядуурлыг бууруулах сан (СТ-ЭП), Торгоны замын аялал жуулчлалын хөтөлбөр, Голландын Засгийн газрын дэргэдэх СВИ зэрэг байгууллагуудтай хамтран ажилладаг.

Монгол Улсын Засгийн газраас Аялал жуулчлалын салбарт хамтран ажиллахаар нийт Энэтхэг, ОХУ, БНСУ, БНТУ, Израйль Герман, Кыргыз зэрэг 12 улстай Засгийн газрын түвшний гэрээ, хэлэлцээр хийсэн ба БНХАУ, Унгар, Чех, Австри, Тайланд зэрэг 11 улстай яамдын түвшинд харилцан ажиллах санамж бичиг, гэрээ, хэлэлцээр хийсэн байна.

АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ ӨНДӨР ХӨГЖСӨН АЗИЙН ЗАРИМ ОРНЫ ТУСГАЙ БҮСИЙН ТАЛААРХ ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙН СУДАЛГАА

Аялал жуулчлал өндөр хөгжсөн Азийн зарим орнууд “Аялал жуулчлалын тусгай бүс”-ийг [4] дараах байдлаар тодорхойлсон.

БНСУ

Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хууль:

2-р зүйл. Тухайн бүс нутагт явуулж буй аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, тухайлбал бүх төрлийн үйлчилгээ, мэдээллээр хангах болон олон нийттэй харилцах үйлчилгээ зэрэг нь гадаадын жуулчдыг татах таатай нөхцөлийг бүрдүүлж дээд зэргийн хүчин чармайлт гаргасан байх ёстой.

Бүс нутагт дараахь шаардлага тавигддаг байна. Үүнд:

1. Тухайн бүс нутагт ирж буй гадаадын жуулчдын тоо Ерөнхийлөгчийн тогтоосон квотыг хангасан буюу түүнээс давсан байх;

2. Жуулчдад мэдээллээр үйлчлэх, олон нийтэд үйлчлэх, зочид буудал, байр зэрэг үйлчилгээний дэд бүтэц нь гадаадын жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх ба Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын Яамнаас тогтоосон шаардлагыг хангасан байх;

3. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд шууд хамааралгүй газар нутаг буюу ойн бүс, фермерийн зориулалттай газар, аж үйлдвэрийн бүс нутаг, орон сууцны

хорооллын газар нутаг нь Ерөнхийлөгчийн тогтоосон норм хэмжээнээс хэтрэхгүй байх.

Индонез улс

Аялал жуулчлалын тухай хууль:

5-р бүлгийн 10-рт: “Аялал жуулчлалын стратегийн бүс” гэдгийг “...аялал жуулчлалыг үндсэн үйл ажиллагаа болгосон, эсхүл эдийн засаг, нийгэм, соёлын өсөлт, байгалийн баялгийг үр дүнтэй ашиглах, амьдралын орчин нөхцөл, улс орны аюулгүй байдал болон батлан хамгаалах хүч чадлыг нэмэгдүүлэх гэх зэрэг нэг, эсхүл түүнээс олон талын чухал үр өгөөжтэй аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх боломжтой бүс байна” гэжээ. Аялал жуулчлалын стратеги бүсийг дор дурдсан шинжүүдийг үндэслэн тодорхойлно:

аялал жуулчлалыг татаж болохуйц байгалийн болон соёлын аялал жуулчлалын нөөц баялагтай;

зах зээлийн чадавхтай;

улс үндэсний эв нэгдэл болон бүс нутгуудын нэг нэгдмэл байдлыг ханган хадгалах үүрэг бүхий стратегийн байршилтай;

амьд байгалийг хадгалан хамгаалах, тэтгэхэд стратегийн чухал үүрэг рольтой зарим тодорхой байршлуудыг хамгаалах;

соёлын өвийг хадгалах болон ашиглах үйл ажиллагааг өвлөн хадгалах үүрэгтэй стратегийн чухал байршлууд;

ард түмний аж амьдралыг дээшлүүлэхэд чухал үүрэг бүхий;

тухайн нэг бүс нутгийн онцгой байдал гм.

Тайланд улс

Тайландын Хаант Улсад аялал жуулчлалын тусгай бүс гэсэн бие даасан бүс байдаггүй бөгөөд харин эдийн засгийн онцгой бүсийн тэргүүлэх чиглэлийн нэг нь аялал жуулчлал байна.

Азийн орнууд нь өөрсдийн аялал жуулчлалын салбараа түүх соёл, байгаль орчин, газар зүйн онцлогтойгоо уялдуулан хөгжүүлж байгаагаас Тайланд, БНСУ зэрэг нь эрүүл мэндийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд анхаарч байгаа бол амралт, худалдаа, танин мэдэхүй, бизнес, сургалт, конференц зэрэг үйлчилгээ нь дээрх орнуудын хувьд нийтлэг байна.

Бүгд Найрамдах Индонез улс “*Аялал жуулчлалын стратегийн бүс*” нь үндэсний аялал жуулчлалын стратегийн бүс, мужийн аялал жуулчлалын стратегийн бүс ба нутгийн захиргаа /хотын стратегийн бүсүүд байх ба энэ нь тухайн улс үндэсний, мужийн ба нутгийн захиргаа/ хотын зай талбай төлөвлөлтийн салшгүй бүрэлдэхүүн хэсэг байна. Мөн Улс үндэсний аялал жуулчлалын стратегийн бүсийг Засгийн газар, мужийн аялал жуулчлалын бүсийг муж бүс нутгийн Засгийн газар, харин орон нутгийн хотын аялал жуулчлалын бүсийг тэдгээрийн засаг захиргаа нь тодорхойлон шийдвэрлэдэг [5].

Эдийн засгийн тусгай бүс [6] /ЭЗТБ/ гэж Бүгд Найрамдах

Индонез Улсын нэгдсэн төрийн газар нутаг дахь эдийн засгийн үйл ажиллагаа эрхлэх зориулалттай, зохих хэмжээний материаллаг бааз болон урамшуулалтай, тодорхой хил хязгаар бүхий бүсийг хэлнэ. ЭЗТБ нь дараах үйл ажиллагаанд зориулагдсан нэг эсхүл хэд хэдэн бүсээс бүрдэж байна:

- экспортын үйлдвэрлэл
- ложистик
- боловсруулах үйлдвэрлэл
- технологи хөгжүүлэх
- аялал жуулчлал
- эрчим хүч
- эдийн засгийн үйл ажиллагаа зэрэг болно.

Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хуульд “*аялал жуулчлалын бүс*” гэдгийг зугаа цэнгэл, амралт чөлөөт цагийн үйл ажиллагаа, уулзалт, конвенц, аялал, үзэсгэлэн, урамшууллын аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг дэмжихэд зориулсан газар юм гэж тодорхойлсон байна.

Индонез улс аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг “Аялал жуулчлалын тухай хууль” /№10,2009/, Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хууль, Үндэсний аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө /2010-2025/, Аялал жуулчлалыг дэмжих урт болон дунд хугацааны хөтөлбөр /2010-2015/ зэрэг хууль болон бодлогын баримт бичгүүдээр зохицуулж байна. Тухайлбал: “*Аялал жуулчлалын тухай*”[7] хуулийг Бүгд Найрамдах Индонез Улсын 1945 оны Үндсэн хуулийн

20, 21 дүгээр бүлгүүдэд нийцүүлэн гаргасан ба тус хууль нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, зарчим, зорилт, санхүүжилт, эрх үүрэг, хариуцлага болон аяллын байгууллагын харилцааг зохицуулсан 17 бүлэгтэй. Үүнд:

- 1-р бүлэг. Ерөнхий үндэслэл
- 2-р бүлэг. Үйл ажиллагаа, зорилт
- 3-р бүлэг. Аялал жуулчлалын үйл ажиллагааны зарчим
- 4-р бүлэг. Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх
- 5-р бүлэг. Стратегийн бүс
- 6-р бүлэг. Аялал жуулчлалын бизнес
- 7-р бүлэг. Эрх, үүрэг, хориглох зүйл
- 8-р бүлэг. ЗГ-ын болон бүс нутгийн эрх мэдэл
- 9-р бүлэг. Зохицуулалт
- 10-р бүлэг. Индонезийн аялал жуулчлалыг дэмжих агентлаг
- 11-р бүлэг. Индонезийн аялал жуулчлалын үйлдвэрлэлийн холбоо
- 12-р бүлэг. Хүний нөөц, сургалт
- 13-р бүлэг. Санхүүжилт
- 14-р бүлэг. Захиргааны хариуцлага
- 15-р бүлэг. Эрүүгийн хариуцлага
- 16-р бүлэг. Орчуулах үндэслэл
- 17-р бүлэг. Бусад гэх мэт.

“Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай”[8] хууль нь 2009 онд батлагдсан бөгөөд Индонезийн эдийн засгийг хөгжүүлэх тусгай бүсийн үйл ажиллагаа, төрөл зүйл, зохион байгуулалт, хөнгөлөлт урамшуулал зэрэг харилцааг зохицуулсан 7 бүлэгтэй. Үүнд:

- 1-р бүлэг. Ерөнхий үндэслэл
- 2-р бүлэг. Үйл ажиллагаа, хэлбэр ба шалгуур

3-р бүлэг. Эдийн засгийн тусгай бүсийг нэрлэх нь

4-р бүлэг. Байгууллага

5-р бүлэг. Гадаад валют болон барааны урсгалын хорио цээр

6-р бүлэг. Материаллаг бааз ба урамшуулал хөнгөлөлт

7-р бүлэг. Бусад

Индонезийн аялал жуулчлалын хууль эрх зүйн баримт бичгүүд нь хоорондын уялдаа холбоо болон хэрэгжилт сайн, аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх төлөвлөгөө, хөтөлбөрийг нь хуульд нийцүүлэн гаргадаг учир Аялал жуулчлалын өрсөлдөх чадварын хувьд сүүлийн жилүүдэд “аялал жуулчлалын сайн бодлоготой, нөхцөл сайн бүрдүүлсэн” гэж үнэлэгджээ.

Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 1-р бүлгийн 6-рт *“Аялал жуулчлалын нутаг дэвсгэрийг үүнээс хойш Аялал жуулчлалын Чиглэл* гэж нэрлэх бөгөөд энэ нь жуулчдын сонирхлыг татахуйц нөөц боломжтой, нийтийн ахуйн хэрэглээтэй, аялал жуулчлалын эрэлт хэрэгцээтэй буй нөөц баялгаа нийлүүлэхэд харилцан холбоотой орших нэг буюу түүнээс олон бүс нутгийг дамнан оршсон газарзүйн бүс юм”

гэж тодорхойлсон байна.

Харин “Аялал жуулчлалыг эрхлэх зарчмууд”-ыг III бүлгийн: 5-р зүйлд:

□ Хүн төрөлхтөн болон гагцхүү эзэн тэнгэрийн хоорондын харилцаа, хүн төрөлхтөн болон байгаль орчны хоорондын харилцааны тухай сургасан амьдралын тухай сургаалуудын

илрэл болсон шашны хэм хэмжээ болон соёлын үнэ цэнийг дээдлэн баримтлах;

Хүний эрх, соёлын олон янз хэлбэрүүд ба уугуул нутгийнхны оюун ухааныг дээдлэн баримтлах;

Хүн ардын сайн сайхан, шударга ёс, тэгш байдал ба тэгш хуваарилалтад хувь нэмэр оруулах;

Байгаль орчин ба амьд байгалийг хадгалан хамгаалах;

Орон нутгийн хүн ардын сайн сайхны төлөө үр бүтээлтэй ажлууд хийх;

Нутгийн өөрөө удирдах ёсны хүрээнд нэг нэгдмэл тогтолцоог бүрдүүлэгч дотоод салбар хоорондын, бүс нутаг хоорондын, төв болон орон нутгийн захиргаадын хоорондын нэгдлийг баталгаажуулах;

Аялал жуулчлалын бизнесийн ёс зүйн дүрмүүд болон аялал жуулчлалын салбарын олон улсын зөвшилцөл гэрээг даган биелүүлэх;

Индонез Улсын төрийн нэг нэгдмэл байдлыг бэхжүүлэх талаар тодорхойлжээ.

Индонезийн Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа нь бүтээлч байдал ба аяллын хэлбэрээр жуулчин бүрийн бие, сэтгэл, оюун санааны эрэлт хэрэгцээг хангаж, хүн ардын сайн сайхны төлөө зориулах орлогыг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдэж байна.

Аялал жуулчлалын бүсийг эдийн засгийн болон стратегийн зорилгоор байгуулан хөгжүүлж ирсэн бөгөөд энэ нь улсын эдийн

засагт чухал үүрэг гүйцэтгэдэг байна.

Аялал жуулчлалын стратегийн бүс болон эдийн засгийн тусгай бүс дэх аялал жуулчлал нь харьцангуй татварын хөнгөлөлт урамшуулал эдлэх болон бизнесийн таатай нөхцөл бүрдсэн байдгаараа онцлогтой байна.

Тайландын Хаант Улс нь саяхныг хүртэл эдийн засгийн онцгой бүс/ЭЗОБ/-гүй байсан бөгөөд 2014 онд засгийн газраас ард иргэдийнхээ амьдралын чанарыг сайжруулах, худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, АСЕАН-т Тайландын өрсөлдөх чадварыг сайжруулах зорилгоор хилийн дагуух хотууддаа ЭЗОБ байгуулах төслийг хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн байна. Тус шийдвэрийн хүрээнд нийт арван ЭЗОБ байгуулах бөгөөд 2 үе шаттай хэрэгжүүлэхээр төлөвлөсөн. Тайланд улс нь 1-р үеийн онцгой бүсийн үйл ажиллагаа хэрэгжээд дууссан ба 2-р үе буюу 2018 оноос онцгой бүсүүдийн үйл ажиллагаа эхлээд байна.

Эдгээр ЭЗОБ-д үйл ажиллагаа явуулах тэргүүлэх 13 салбарын нэг нь аялал жуулчлалын салбар бөгөөд Tak, Sa Kaeo, Trat, Mukdahan, Songkla бүсүүд нь аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх зорилгот бүсүүд юм. Энэ төсөлд Аялал жуулчлал дахь дараах чиглэлийг дэмжиж ажиллахаар тусгасан байна. Үүнд:

- Аяллын завь, завь түрээс, эрэг хоорондын гатлага үйлчилгээ

- Аяллын завины зогсоолын үйлчилгээ
- Зугаа цэнгэлийн хүрээлэн
- Соёлын болон гар урлалын төв
- Нээлттэй амьтны хүрээлэн
- Аквариум
- Олон улсын үзэсгэлэн, яармагийн төв
- Эрүүл мэндийн нөхөн сэргээх төв зэрэг байдаг.

Тус улсад аялал жуулчлалын салбар хөгжихөд байгаль цаг уурын таатай нөхцөл, үзэсгэлэнт газар, түүхэн дурсгалт барилга, байгууламж, Тайландын соёл, ард түмний найрсаг харилцаа, Тайланд хоол, амралт чөлөөт цагаа өнгөрөөх байгууламж зэрэг олон хүчин зүйлээс гадна төрөөс аялал жуулчлалын салбарыг тогтвортой бодлогоор дэмжиж ирсэн нь энэ салбарыг хөгжихөд гол түлхэц болсон. Тайландын аялал жуулчлалын харилцааг зохицуулж буй гол бодлогын баримт бичгүүд нь:

1. “Аялал жуулчлалын үндэсний бодлогын тухай хууль” 2008 он
2. “Аялал жуулчлалын бизнес, түүний удирдлагын тухай хууль” 2008 он
3. “Үндэсний аялал жуулчлалын хөгжлийн төлөвлөгөө 2012-2016”
4. “Эдийн засгийн хөгжлийн онцгой бүс байгуулах” төсөл зэрэг юм.

Тус улсад аялал жуулчлалын бизнес эрхлэх эрх зүйн орчинг Аялал жуулчлалын бизнес, түүний удирдлагын тухай хуулиар зохицуулдаг. Энэ хууль нь

7 бүлэг 102 зүйлтэй бөгөөд агуулгын хувьд:

Нийтлэг үндэслэл: Хуульд хэрэглэгдэх гол нэр томъёонуудын тодорхойлолт, хууль хэрэгжих хугацаа;

1-р бүлэг. Аялал жуулчлалын бизнесийн удирдлагын хороо: Хорооны бүтэц, үйл ажиллагаа, эрх үүрэг, хорооны гишүүдийг томилох, чөлөөлөх;

2-р бүлэг. Аялал жуулчлалын бизнес: Аялал жуулчлалын бизнес эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авахад тавигдах шаардлага, тусгай зөвшөөрлийг дуусгавар болгох, цуцлах үндэслэл, бизнес эрхлэгчийн хүлээх үүрэг, аялал жуулчлалын үйлчилгээний төлбөр хураамжийн талаарх зарим зохицуулалт, бизнес эрхлэгчийн зар сурталчилгаанд тавигдах шаардлага, аялал жуулчлалын компанитай холбогдон гарсан гомдлыг шийдвэрлэх зохицуулалт;

3-р бүлэг. Аяллын хөтөч: Хөтөч тайлбарлагчийн тусгай зөвшөөрөл авахад тавигдах шаардлага, бусад шаардлага, аяллын хөтөч, тайлбарлагч нарт хориглох зүйлс, тусгай зөвшөөрлийг дуусгавар болгох, цуцлах үндэслэл;

4-р бүлэг. Аяллын ахлагч: Аяллын ахлагчаар бүртгүүлэх болон аяллын ахлагч байх бусад шаардлага;

5-р бүлэг. Аялал жуулчлалын бизнесийг хамгаалах сан: Сангийн зорилго, санхүүжилт, тайлан;

6-р бүлэг. Хяналт: Аялал жуулчлалын бизнес болон аяллын

хөтөч, тайлбарлагчийг хянах аудитор, үйлчлэх хүрээ, бүрэн эрх; 7-р бүлэг. Торгууль: Аялал жуулчлалын бизнесийн удирдлагын тухай хууль болон холбогдох журмыг зөрчсөн аялал жуулчлалын компани болон аяллын хөтөч, тайлбарлагч нарт хүлээлгэх хариуцлага, торгуулийн хэмжээ зэргийг тусгажээ;

Тайландын аялал жуулчлалын хөгжилд гол хувь нэмэр оруулдаг бас нэгэн бодлогын баримт бичиг бол 2011 онд батлагдсан “Үндэсний аялал жуулчлалын хөгжлийн төлөвлөгөө 2012-2016” нь таван гол стратегиас бүрддэг. Үүнд:

- 1). Аялал жуулчлалын барилга байгууламж, дэд бүтцийн хөгжлийн стратеги;
- 2). Аялал жуулчлалын тогтвортой хөгжил болон аялал жуулчлалын нөөцийг; нөхөн сэргээх стратеги;
- 3). Аялал жуулчлалыг идэвхжүүлэгч салбар, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний хөгжлийн стратеги;
- 4). Жуулчдын итгэлийг олох, аялал жуулчлалыг идэвхжүүлэх стратеги;
- 5). Засгийн газар, захиргааны байгууллага, иргэний нийгмийн оролцоог дэмжих стратеги.[9]

Бүгд Найрамдах Солонгос Улсын "Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай" хууль (Tourism promotion act)-д тодорхойлноор "Аялал жуулчлалын тусгай бүс" [10] гэдэг нь аялал жуулчлалын үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор тодорхой хөнгөлөлт, чөлөөлөлт

үзүүлэхээр тусгайлан тогтоосон бүс нутгийг хэлэх бөгөөд уг хуулийн 2 дугаар зүйлд зааснаар тухайн бүс нутагт явуулж буй аялал жуулчлалын үйл ажиллагаа, тухайлбал, бүх төрлийн үйлчилгээ, мэдээллээр хангах болон олон нийттэй харилцах үйлчилгээ зэрэг нь гадаадын жуулчдыг татах таатай нөхцөлийг бүрдүүлж дээд зэргийн хүчин чармайлт гаргасан байх ёстой хэмээн хуульчилсан байна. БНСУ нь аялал жуулчлалын 31 тусгай бүстэй бөгөөд эдгээр бүсүүд нь дараах таван чиглэлд төрөлжсөн байдаг.Үүнд:

1. Түүх, дурсгалын аялал жуулчлалын бүс
2. Соёл, зан заншлын аялал жуулчлалын бүс
3. Байгаль экологийн аялал жуулчлалын бүс
4. Зугаа цэнгэлийн аялал жуулчлалын бүс
5. Эрүүл мэнд, сувиллын аялал жуулчлалын бүс

БНСУ-ын төрийн болон орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагууд аялал жуулчлалын тусгай бүсийг хөгжүүлэх, дэмжлэг үзүүлэх, тухайн бүсэд аялал жуулчлалаар ирж буй гадаадын жуулчдыг ая тухтай аялуулах, тэдний хүсэл сонирхолд нийцсэн үйлчилгээг үзүүлэх, үйлчилгээний чанар, стандартыг сайжруулахад онцгойлон анхаарах ёстой байдаг.

"Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай" хуульд зааснаар улсын хэмжээнд баримтлах бодлогын баримт бичиг болох "Аялал

жуулчлалыг улсын хэмжээнд хөгжүүлэх мастер төлөвлөгөө"-ний хүрээнд тухайн бүс нутгийн захирагч нь "Аялал жуулчлалын тусгай бүсийг хөгжүүлэх төлөвлөгөө"-г батлан хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах чиг үүрэгтэй байдаг.

1. *Мөн хуулийн 55 дугаар зүйл, Аялал жуулчлалын бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх* хэсэгт зааснаар: Засгийн газрын хөрөнгө оруулалттай аялал жуулчлалын цогцолбор бий болгох зорилгоор тухайн бүс нутгийн захирагч бүсчилсэн хөгжлийн төсөлд шаардлагатай газрыг тогтоон батлахдаа "Үндэсний газар төлөвлөлт, ашиглах тухай хууль", "Үл хөдлөх хөрөнгийн бүртгэлийн тухай хууль" болон Ерөнхийлөгчийн баталсан журмын дагуу уг газрыг худалдан авна.

2. *Мөн хуулийн 72, 76 дугаар зүйл, Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд дэмжлэг үзүүлэх* хэсэгт зааснаар: Төрийн болон орон нутгийн засаг захиргаа нь аялал жуулчлалын төсөл хэрэгжүүлэгчид дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор эхний ээлжид үйл ажиллагаа явуулахад шаардлагатай зам, эрчим хүч, усан хангамж, ариутгах татуургын байгууламжийг барьж байгуулахад нь дэмжлэг үзүүлэх, түүнчлэн Аялал жуулчлалын асуудал эрхэлсэн, Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын сайд Аялал жуулчлалыг дэмжих, хөгжлийн сангийн тухай хуульд заасны дагуу

аялал жуулчлалын бизнес эрхлэгчдэд зээл олгодог байна.

3. *Мөн хуулийн 73 дугаар зүйл, Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн хяналт, үнэлгээ* хэсэгт зааснаар: Тухайн бүс нутгийн захирагч аялал жуулчлалын тусгай бүсчилсэн төлөвлөгөөний дагуу аялал жуулчлалын тусгай бүсийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих, зөвлөмж хүргүүлэх, шаардлагатай хяналт-зохион байгуулалтын арга хэмжээг тухай бүр авч хэрэгжүүлэх бөгөөд удирдлагыг томилох, чөлөөлөх эрхтэй. Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын Яамны сайд улсын хэмжээнд хэрэгжүүлэх мастер төлөвлөгөөний хүрээнд батлагдсан аялал жуулчлалын тусгай бүсийн төлөвлөгөөний хэрэгжилтэд хяналт тавьж, үнэлгээ хийнэ.

БНСУ-ын "Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай" (*Tourism promotion Act*)[11] хуулийн 70 дугаар зүйлд зааснаар аялал жуулчлалын тусгай бүсийг хот, дүүрэг, хороо (*тусгай статустай мужууд хамаарахгүй*)-ны Амбан захирагч (Засаг дарга)-ын хүсэлтийг үндэслэн Хотын захирагч буюу Мэр тодорхойлох бөгөөд уг бүс нутагт дараах шаардлага тавигдана. Үүнд:

Тухайн бүс нутагт ирж буй гадаадын жуулчдын тоо Ерөнхийлөгчийн тогтоосон квотыг хангасан буюу түүнээс давсан байх;

Жуулчдад мэдээллээр үйлчлэх, олон нийтэд үйлчлэх, зочид буудал, байр зэрэг үйлчилгээний дэд бүтэц

нь гадаадын жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх ба Соёл, Спорт, Аялал Жуулчлалын Яамнаас тогтоосон шаардлагыг хангасан байх;

□ Аялал жуулчлалын үйл ажиллагаанд шууд хамааралгүй газар нутаг буюу ойн бүс, фермерийн зориулалттай газар, аж үйлдвэрийн бүс нутаг, орон сууцны хорооллын газар нутаг нь Ерөнхийлөгчийн тогтоосон норм хэмжээнээс хэтрэхгүй байх.

Аялал жуулчлалын тусгай бүсийг тодорхойлоход тавигдах тусгайлсан шаардлага [12]-ын тухай уг хуулийн 70 дугаар зүйлийг дагаж мөрдөх тухай тогтоолын 58 дүгээр зүйлд зааснаар аялал жуулчлалын тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулахад дараах дэд бүцийн болон үйлчилгээний тусгайлсан шаардлага тавигддаг.

Хүснэгт 2. Аялал жуулчлалын тусгай бүсэд үйл ажиллагаа явуулахад тавигдах тусгайлсан шаардлага

Үйлчилгээний чиглэл	Үйлчилгээний дэд бүтэц	Тавигдах шаардлага
Олон нийтэд зориулсан үйлчилгээ	Нийтийн бие засах газар, автомашины зогсоол, харилцаа холбооны үйлчилгээ, ус ханган нийлүүлэх дэд бүтэц, бохирын шугам сүлжээ гэх мэт.	Жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх
Жуулчдад зориулсан мэдээллийн үйлчилгээ	Жуулчдын мэдээллийн төв, орчуулгын төв, жуулчдад зориулсан тэмдэг тэмдэглэгээнүүд гэх мэт.	Жуулчдын шаардлагад нийцсэн байх
Зочид буудал, байр	Жуулчдын зочид буудал, далайн эргийн зочид буудал, Солонгосын уламжлалт зочид буудал, турист апартамент гэх мэт.	Аялал жуулчлалын бизнес эрхлэх зөвшөөрөл авахын тулд доод тал нь 1 зочид бууулын барилга байгууламжтай байх
Спорт, зугаа цэнгэлийн үйлчилгээ	Үндэсний урлагийн үзүүлбэр үзүүлэх газар, далайн эргийн наран шарлага, тоглоомын газрууд, зоопарк, ботаникийн цэцэрлэг, аквариум, халуун рашаан, агуй хонгил, усан бассейн, хөдөө аж ахуйн болон загасчлах газар, ойд зугаалах газар, музей, уран зургийн галерей, бартаат спортын клуб, машин байрлуулах газар, жуулчдын аяллын усан онгоц, амралт зугаалгын ерөнхий цогцолбор г.м.	Аялал жуулчлалын бизнесийн зөвшөөрөл авахад дор хаяж жуулчдад зориулсан үйлчилгээний 2 байгууламжтай байх ба амралт, зугаалгын зориулалттай барилга болон тоноглол нь нь холбогдох яамнаас гаргасан тусгай шаардлагад нийцсэн байх
Зугаа цэнгэлийн үйлчилгээ	Жуулчдад зориулсан театр, зугаа цэнгэлийн үзүүлбэр бүхий ресторан, театрын үзүүлбэрүүд, төрөл бүрийн хоолны ресторонууд гэх мэт.	Жуулчдад зориулсан үйлчилгээний хэлбэрүүд нь аялал жуулчлалын бизнес эрхлэхэд тавигдах шаардлагыг хангасан байхаас гадна жуулчдын ая тухтай

		байдал, хүсэл сонирхолд нийцсэн байх
Худалдаа, үйлчилгээ	Их дэлгүүрүүд, худалдааны төв, зах, duty free дэлгүүрүүд	Дор хаяж нэг байгууламж байх

ДҮГНЭЛТ

Дэлхийн аялал жуулчлалын байгууллагаас салбарын 2010-2030 он хүртэлх прогнозыг хийсэн. Тэд аялал жуулчлалын салбарын цаашдын чиг хандлагад нийгэм, улс төр, эдийн засаг, эрх зүй, хүрээлэн буй орчин болон технологийн хүчин зүйлсээс гадна аялал жуулчлалын салбарын өнгөрсөн үе мөн нөлөөлөх хандлагатайг тодорхойлжээ. Тэдний үзэж буйгаар 2010-2030 оны хооронд аялал жуулчлалын салбарын жилийн дундаж өсөлт 3.3 хувь байх бөгөөд жил ирэх бүр энэ өсөлт саарах таамаглалыг хийсэн байна. Хэдий ийм прогнози гарсан ч улс орнуудын аялал жуулчлалын салбар тасралтгүй хөгжсөөр байх ба мөн эрх зүйн орчин нь улам сайжруулан хууль тогтоомж, дүрэм журмын хэрэгжилтийн талаар улс орнууд өөр хоорондоо туршлага хуваалцан сайн туршлагыг өөрийн улсдаа хэрэгжүүлдэг.

НОМ ЗҮЙ

1. Аялал жуулчлалын тухай хууль 2000 он
2. Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн талаарх судалгаа 2016
3. Аялал жуулчлалын тусгай бүсийн талаарх судалгаа 2016
4. Special Tourism Zone /БНСУ/
5. Аялал жуулчлалын тухай хуулийн 5-р бүлэг 13-р зүйл
6. Эдийн засгийн тусгай бүсийн тухай хууль 2009
7. Law on Tourism 2009
8. Law of the Republic of Indonesia №39 2009 Special Economic Zone

9. Thailand's Tourism Policy law and Regulatory Framework for Competitiveness in the AEC 2012

10.

http://english.visitkorea.or.kr/enu/invest/support_tour3.jsp Special Tourist zone

11.

http://elaw.klri.vr/eng_mobile/viewer.do?hseq=28355&type=sogan&key=86 Tourism promotion Act

12. БНСУ-ын Аялал жуулчлалыг дэмжих тухай хуулийн 70-л зүйл уг хуулийг дагаж мөрдөх тухай тогтоолын 58-р зүйл